

[Landbrugsministeren.]

Staten skal have Funktioner, den har en Opgave i hele Samfundshusholdningen. Der er Opgaver, som kun Staten kan løse, men vi bør altid huske paa, at det er Erhvervs-livet, der skal *betale*; det bør vi huske for at finde en rimelig Begrænsning for, hvilke Opgaver Staten skal paatage sig. Efter min Mening nytter det ikke at tale saa smukt om den tunge Gæld, som Landbruget ikke kan bære, hvis man saa ikke kan sige, hvorledes man vil afskaffe denne Gæld. Der er en Del andre Erhverv, der heller ikke kan bære deres Gæld, men Staten kan ikke — den maa selvfølgelig behandle alle Erhverv lige — paatage sig de private Erhvervs Gældsforpligtelser i en Tid, hvor Staten saa vist har nok at gøre med at klare sine egne Gældsforpligtelser.

Man har bebrejdet mig, at de Forslag, jeg har fremsat, kommer for sent og byder paa alt for lidt. Ja, hvis jeg stod med alle de mange Millioner ganske tilovers, og der ikke var nogen Anvendelse for dem, eller hvis de Herrer havde dem i Lommen, kan det være, de muligvis havde Ret; men i en alvorlig Tid, som det er nu, synes jeg, at de har absolut Uret i at søge at indpode de mange Landmænd, der for Tiden kæmper en Kamp paa Liv og Død for deres Hjems Opretholdelse, at Statskassen magelig kan skaffe dem af med deres Gældsbyrde, thi det kan Staten ikke, uden at vi fører hele vort Land, ogsaa Landbruget, længere ud og dybere ned i Uføret.

Jeg vil gerne minde om, at det er ikke første Gang, vi har haft Landbrugskrise her i Landet. Vi har i forrige Aarhundrede to Gange haft 20-aarige Landbrugskriser, langt mere dybtgaaende og langt alvorligere, end der heldigvis er Grund til at tro, at det denne Gang bliver. I de 20 sidste Aar af forrige Aarhundrede — Omslaget og den begyndende Opgang indtraadte jo først omkring Aaret 1900 — havde vi en Landbrugskrise med fattigere Tider, end vi har kendt i mange Aar, hvor Tusinder af Gaardmænd og Husmænd maatte overlade deres Hjem til fremmede. Men der var ingen, der den Gang fandt paa, at Staten skulde nedskrive deres Gældsforpligtelser eller overtage deres Gældsforpligtelser. Der kom omsider ved Krisens Slutning nogle Forskudsforeninger — Forskudsforeninger, der bød paa meget ringe Beløb, og som ogsaa blev modtaget med et Skuldertræk —, som krævede solidarisk Ansvar, og de samme Betæneligheder, som vi nu hører, blev anført den Gang, men da Nøden og Fattigdommen var der, viste det sig allige-

vel, at disse Forskudsforeninger, der var saa ringeagtede i Begyndelsen, gjorde meget stor Nytte, selv om Beløbene, som sagt, var smaa; Tiderne var ikke til at regne med store. Men jeg vil her minde om, at den Gang var der ikke Tale om, at Staten, der naturligt er Vogteren af Retsforholdenes Opretholdelse, kunde gribe ind og stryge privates Forpligtelser overfor hverandre. Heller ikke var der Tale om, at Staten her skulde yde mægtige Milliontilskud, fingerede som Laan, eller at Staten helt eller delvis skulde dække privates Gældsforpligtelser. Vore Forældre kunde den Gang overhovedet ikke tænke sig noget saadant. I al den Diskussion, der blev ført om disse Forhold, var den Tanke — og det er et Vidnesbyrd om den Sundhed, der var i Befolkningen — ganske udelukket, at Staten skulde gaa ind og overtage eller paa en eller anden Maade skaffe dem af med de Gældsforpligtelser, de frivilligt havde paadraget sig.

Saa vil man sige — jeg har hørt det sige —, at det var en Produktionskrise, og det kan man ikke sammenligne med dette; nu er det en Pengekrise, det er Valutaforholdene, der har medført den, og saa har Staten en Forpligtelse. Det kan man naturligvis hævde, men jeg vil i denne Forbindelse minde om, at vi ogsaa her i Landet har haft en Pengekrise. Det ligger ganske vist 100 Aar tilbage, og jeg indrømmer, at Sammenligninger, der strækker sig over 100 Aar, vil støde paa mange Vanskeligheder, der forhindrer en virkelig Sammenligning, men de Synspunkter og de Betragtninger, der blev gjort gældende under denne Pengekrise, ligner i Virkeligheden meget de Betragtninger, man i Diskussionen om Valutaspørgsmaalet har været inde paa. Vi havde ogsaa den Gang en 20-aarig Krise, idet det tog 20 Aar for Nationalbanken, fra 1818 til 1838, at genrejse den danske Rigsdaler. Det var en ren Pengekrise, og de første 10 Aar af denne Periode, indtil 1828, var vel nok den i økonomisk Henseende frygteligste Tid, vort Landbrug nogen Sinde har gennemlevet. Den var saa frygtelig, at store Gaarde laa udyrkede hen og kunde overtages for Skatteforpligtelserne, ja, for mindre endnu. Den var saa frygtelig, at de allerfleste af de gamle Landmandsfamilier gik økonomisk til Grunde under denne Krise. Men heller ikke den Gang var der nogen, der fandt paa, at Staten skulde træffe Foranstaltninger, nedskrive Gælden og tage Byrderne fra dem for at redde dem, der den Gang sad ved Ejendommen.

Ganske vist ser jeg nu, at de ærede